

MESTNI VODNJAK V RADOVLJICI

Temeljita obnova mestnega vodnjaka. Drugi dan 19. avgusta je bila zopet slovesna sv. maša, pri kateri so bili gg. okr. glavar, sodnik s svojimi uradniki, župan z občinskim svetom, davkarski uradniki, učiteljstvo in mnogo ljudstva iz mesta in okolice. Po maši je bilo predstavljanje gg. župana z občinskim svetom, sodnika s svojim osebjem in deputacije požarne hrambe pri g. okr. glavarji. Popoldne je bila tombola, katere čisti dohodek se bode obrnil v popravo mestnega vodnjaka in napravo kanalov. K tomboli je zopet prišel preblag, g. deželni predsednik. Otrokom je kupil veliko tablic, da so se mogli igre udeležiti. Konečno naj še omenim, da se je za zvršitev te slavnosti poleg družih gospodov veliko zaslugo stekel naš priljubljeni g. župan A. Roblek; hodil je okolu ljudij in je navduševal za to slavnost. Sploh se je od tega časa, kar imamo novega župana, veliko za naše razmere storilo. Dobili smo - kakor sem že omenil - kanalizacijo in mestni vodnjak se je temeljito popravil; okolu cerkve so nastali lepi nasadi in po mestu je na večer dobra razsvetljava. Želimo le, da bi nam še dolgo ta gospod županoval, da bode naše mestece napredovalo.

Slovenski narod, 26. 09. 1888

Stari vodnjak na mestnem trgu, pred 1900

Vir: arhiv Cene Avguštin

Opis vodnjaka. Na fotografiji je vodnjak, kakršnih je cela vrsta po naših vaseh, glavna njegova hiba je, da je preslabo pokrit in da ima tako slaba voda prost vhod, v sled česar se voda v vodnjaku polagoma luži. Večkrat pa je tak vodnjak v bližini kake nebetonirane gnojne jame in gnojnice, ki se proste odteka po zemlji. dobi pot tudi v vodnjak. Vsled slabih vodnjakov po marsikaterih vaseh večkrat razgraja nevarni tifus.

Za stranišče in vodnjak velja načelo, da mora biti vse čimbolj zaprto in pokrito. Do straniščne jame muha ne sme imeli vstopa in smrad ne izhoda. Pri vodnjakih je islotako paziti, da je voda dobro zavarovana pred raznimi nezdravimi odcedki, ki bi jo mogli okužiti. Sliki na desni in spodaj nam kažeta ena stranišče, kako mora biti zaprto, druga pa vodnjak, ki je v zdravstvenem oziru vzor, kako mora biti napravljen. Hvale vredno je, da se ministrstvo za zdravje zelo briga, da se odpravijo po deželi v si ti zdravstveni nedostatki, ki nas v sako leto ogromno stanejo, zakaj bolezen in smrt nista zastoj.

Vir: Novice v slikah - maj 1926 (dLib)

Op.: Tekst je napisan kasneje (ko je Radovljica že imela nov spomenik ...), a lepo opisuje vodnjak zelo podoben radovljiškemu pred letom 1900.

Vodnjak podoben radovljiškemu - neznana lokacija, ok. 1925

Vir: Teden v sliki, 1926

Kakoboljšati pitno vodo v vodnjakih. Vzame se dobro žganega, prav listavega in luknjičavega oglja. Z nitjo poveže se kakih dvajset večjih kosov v jeden šopek ali zveženj. Naredi tri take zvežnje. Vsacega obteži z 2 kilograma težkim, čistim kosom kamnene soli. Te spusti potem na treh raznih straneh vodnjaka v vodo, prav na dno. Cez tri dni bode voda čista kot kristal in dobra. To ravnanje ponavlja naj se na leto tri do štirikrat, zlasti pa spomladi. Soli ni treba rabiti vselej, ampak le enkrat, k večjemu dvakrat v letu; oglje naj se potem obteži s kamni ali luknjičavo opeko. Oglje se tako napoji in

nasrka nesnage, salpetra, apna, gipsa itd., da dobi težo premoga in lahko nekaj let v vodnjaku ostane, ker vedno le več ali manj služi kot cedilo, in če družega ne, vsaj brani, da se gošča iz dna ne dviga, kadar sesalka ali pumpa deluje.

Domoljub, 18. 07. 1889

Mestni vodnjak. Ne samo v mestih in trgih, temveč tudi že v najzadnji vasici vedo prebivalci, kako velike važnosti je dobra in zdrava pitna voda. Zato se povsod trudijo, da dobe tako vodo k rokam: le v Radovljici, ki se šteje za mesto, je občinskemu zastopu voda deveta briga. Tukaj imamo edini občinski ali mestni vodnjak na glavnem trgu, a ta je tak, da bi ne bili dosti na slabšem, ako bi ga ne bilo. Že njegova vnanja oblika je taka, da bi se je sramovali v vsaki boljši vasi; toda za radovljiško mesto mora vendar biti dobra! Na obodu vodnjaka je vdelana kamenita plošča z napisom: »Dieser Brunu wurde errichtet 1844.« Torej že prej kot pred pol stoletjem se je zdelo radovljiškim mestnim očetom umestno in potrebno, da napravijo skupni javni vodnjak za vse tiste prebivalce, ki nimajo vodnjakov doma, dasiravno je že tudi takrat tekla pod Radovljico - Sava. Dali so tedaj na glavnem trgu skopati luknjo v zemljo »do vode«. To so znotraj obzidali, na površju obgradili s kamenitim obodom, tega pokrili ter skozi okroglo odprtino spustili v luknjo sesalnico, nad katero so pritrdili lepo pobarvano kositernasto strešico, in mestni vodnjak je bil gotov. Znani radovljiški dovtipnež mi je pravil, da se je nekdaj sukal nad to strešico iz kositerja izrezan možic, ki je stal na kolesu in poleg njega je bilo izrezanih tudi nekaj hiš in dreves, kar je pomenilo vas. Vsa ta šara skupaj je tvorila slavni radovljiški grb, ki je mimogredočim ljudem oznanjeval nemški značaj mesta Rad - Mann's - Dorf . Kolo v grbu pa je baje tudi nadomestovalo ono kolo, katero je manjkalo nekje drugje. Prav blizu vodnjaka stoji več hiš. Odkod je prihajala tekočina v vodnjak, na to ni mislil nihče. Mestni »Očetje« pa so z veselim in ponosnim obrazom hodili mimo ter si mislili: »Storili smo svojo dolžnost! Za naš čas bo že; naši nasledniki pa naj si napravijo kaj boljšega, ako ne bodo zadovoljni z našim delom!« Leta teko, in ž njimi se vse izpreminja na boljše ali na slabše. V Radovljici pa je še vedno dosti takih, ki se boje vsake izpremene in si prizadevajo, da bi se tukaj še nadalje ohranila blažena starodobna zadovoljnost; vsaki še tako potrebni novi napravi pa se upirajo z izgovorom: Kar je bilo dobro za naše prednike, naj bode dobro tudi za nas! Zato je še dandanes na trgu stari razkopani vodnjak, in zadovoljni so ž njim vsi tisti Radovljičani, ki imajo svoje vodnjake doma. Ali drugi ne morejo biti in v resnici tudi niso zadovoljni ž njim, ker več ne drži - vode. Tista ostane v njem le toliko časa, kakor v kaki mlaki, namreč dokler dežuje, potem pa mora zopet počivati »cigalnica« pri vodnjaku ves božji dan. V prvih dneh po dežju se še nacedi nekoliko kalne tekočine v vodnjak, in katera ženska zgodaj vstane, ima upanje, da bode še dobila škafo mokrote iz njega. A da se to zgodi, mora navadno nesti seboj korec vode, da ž njo zalije obnemogli vodnjak ter mu tako zamoči razsušeno grlo. Ako bode kdaj koga prišla taka žeja, da hode hotel piti to posiljeno vodo, naj se spomni na te vrstice in jo pogleda skozi povečalno steklo! Zagledal bode v nji take reči in

stvari, da bode njegov želodec dobil oslovski kašelj in ga bode žeja hitro minila! Da bi se ta vodnjak popravil, ne kaže. Škoda bi bilo za denar, ki bi se potrosil za neuspešno popraviljanje, ker se po dosedanjih vodovodnih žilah ne more več privabiti v vodnjak toliko vode, da bi je nikoli ne zmanjkalo, in ker je voda, katera se steka skupaj po zemlji v obližju hiš in še posebno v sredini mesta, vedno sumljive vsebine. Treba bode torej vsekako začeti misliti na to, da bi se napeljala v mesto od drugod boljša voda, kakor jo nam zdaj ponuja mestni vodnjak - ob deževnih dnevih.

Gorenjec, 12. 05. 1900

Glavni trg z vodnjakom, ok. 1900

Vir: razglednica iz arhiva Zvoneta Razingerja, retuša Adi Fink

V Radovljici, kjer imajo 22 vodnjakov z izvrstnimi studenci in sedem načrtov za vodovod, zopet že delj časa primanjkuje - vode! Ali ni to čudno! (Potolažite se! Vodo hranijo za zimo, da jo ne bode treba služkinjam pozimi od Save nositi po strmi cesti v mesto." Opomba stavca.)

Gorenjec, 07. 09. 1900

22 vodnjakov. V Radovljici je zopet veliko pomanjkanje za vodo. Tistih 22 radovljiških vodnjakov, katere pozna le nekaj bolj "kunštnih" Radovljičanov, je deloma suhih, deloma pa so jih zaprli njih lastniki, da še njim ne bode zmanjkalo te dragocene radovljiške vodke! Nekatere ženske morajo zdaj nositi vodo iz studenca pod mestom v škafih na

glavah po 10 minut daleč navzgor v mesto, ker niso vsi radovljiški prebivalci tako srečni, da bi imeli vola, sod in kola, da bi si mogli s temi pripomočki napraviti vodotoč pred vežjo ali pa v veži. A nekateri radovljiški klerikalci se še vedno upirajo zgradbi vodovoda, ki je za Radovljico toliko bolj potreben, posebno zdaj, ko se zunaj na polju poleg že obstoječih hiš v kratkem sezida še več novih. To so res lepi katoličani, ki svojemu bližnjemu še vode ne privoščijo. Naj bi ti možakarji parkrat sami šli s škafi po vodo pod mesto in ko bi z njo na glavah nazaj v mesto stokali v tej vročini, morda bi se jim potem nekoliko ogrela in omečila trda in zakrknjena nazadnjaška srca!

Gorenjec, 19. 07. 1902

Vodnjak pred gostilno Kosmač, ok. 1900
Vir: arhiv Zvone Razinger

Zaklenjeni vodnjaki. V Radovljici je zopet velika sila in beračija za vodo. Vodnjaki so prazni ali pa zaklenjeni in zaklenjajo jih celo tisti Radovljičani, ki so že leta in leta sedeli v občinskem odboru in se niso niti toliko pobrigali za blagor mestnega prebivalstva, da bi mu preskrbeli potrebne vode. Taka je tedaj ta hvalisana klerikalna gospoda, da ubogim "pritepencem", ki puste ves svoj zaslužek v Radovljici, ne privošči niti vode!

Gorenjec, 18. 02. 1905

Korito pod Tuškovo hišo, 1914-18
Vir: europeana (bildarchivaustria)

Korito pri studencu Kautar
Vir: Naše mesto in ljudje IV. (MRO)

Zaprta vodnjaki. Vsakoletna borba za vodo se je tudi v tem mesecu zelo poostrila. Večina vodnjakov je zaprtih, treba je hoditi po največjih lužah daleč naokoli, če se hoče dobili škafo vode, večkrat pa mora priti dekla še s praznim škafo nazaj. Povsod suša v vodnjakih! Naj se izvrši kmalu še najvažnejše delo v Radovljici - vodovod.
Gorenjec, 04. 03. 1906

**Sankanje pri koritu studenca Kautar, Podmesto
Vir: DAR - Digitalni arhiv Radovljica**

Radovljica (farna cerkev)

Šterna pred cerkvijo, ok. 1910
Vir: arhiv družine Satori Čebulj

Šterna pred cerkvijo, ok. 1910
Vir: DAR - Digitalni arhiv Radovljica

Šterna pred Savnikom, ok. 1925
Vir: DAR - Digitalni arhiv Radovljica

Ostanek napajališča/korita med Fajfarjevo in Bezulnekovo hišo

Vir: foto Cene Avguštin

Viri:

Članke iz časopisov Gorenjec in Domoljub zbral Goran Lavrenčak - DAR

Vir: www.dLib.si; digitalizirano: 1900-1916 in 1934-1941 / Gorenjec

Vir: www.dLib.si; digitalizirano: 1888-1944 / Domoljub

Prvič objavljeno: 20. 08. 2011 (spletna stran Občine Radovljica)

Zadnjič dopolnjeno: 18. 01. 2015